

VALTIONEUVOSTON PERIAATEPÄÄTÖS ETELÄ-SUOMEN METSIEN MONIMUOTOISUUDEN TOIMINTAOHJELMAN JATKAMISESTA 2014-2025

1 Periaatepäätös

Valtioneuvosto on tänään 5.6.2014, asian oltua valtioneuvoston raha-asiain valiokunnan käsiteltävänä, ympäristöministeriön esityksestä päättänyt Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman jatkamisesta vuosille 2014-2025 (jäljempänä METSO-ohjelma).

Ohjelman toimenpiteiden rahoituksesta päätetään erikseen valtion menokehysten ja hyväksytyjen valtion talousarvioiden puitteissa. Ohjelma ei myöskään vähennä Metsähallituksen tuloutusta valtiolle. Ohjelman toteutuksessa otetaan huomioon EU:n komission uusien valtion tuen suuntaviivojen johdosta tehtävät lainsäädäntömuutokset.

2 Yleistä

METSO-ohjelman tavoitteena on osaltaan pysäyttää metsäisten luontotyyppien ja metsälajien taantuminen ja vakiinnuttaa luonnon monimuotoisuuden suotuisa kehitys vuoteen 2025 mennessä. Tähän tavoitteeseen päästään

- parantamalla suojelualueverkostoa;
- ylläpitämällä ja kehittämällä talousmetsien luonnonhoitoa;
- parantamalla tietopohjaa toimenpiteiden arviointia ja kehittämistä varten; sekä
- metsä- ja ympäristöorganisaatioiden välisellä yhteistoiminnalla, metsänomistajien neuvonnalla, metsäammattilaisten koulutuksella ja viestinnällä

METSO-ohjelmaa toteutetaan ekologisesti vaikuttavilla, vapaaehtoisilla ja kustannustehokkailla keinoilla. Ohjelman toteutuksen resurssit kohdennetaan niin, että eri toimenpiteitä voidaan toteuttaa tasapainoisesti metsänomistajien tarpeita ja valinnanvapautta kunnioittavalla tavalla. METSO-ohjelma toteuttaa osaltaan valtioneuvoston hyväksymää Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategiaa ja toimintaohjelmaa ja tukee soiden ja turvemaiden kestävän ja vastuullisen käytön ja suojelun kansallista strategiaa sekä valmisteilla olevan soidensuojelun täydennysohjelman toteutusta puustoisten soiden osalta. Lisäksi METSO-ohjelma täydentää Kansallinen metsäohjelmaa 2015 ja Metsäpoliittisen selonteon pohjalta laadittavaa kansallista metsästrategiaa 2025 ekologiseen kestävyYTEEN liittyvissä tavoitteissa, tukee YK:n kestävän kehityksen kongressin (Rio+20) vihreän talouden linjauksia metsien kestävän hoidon ja käytön laajapohjaisen edistämisen osalta sekä turvaa metsiin ja puustoihin soihin liittyviä ekosysteemipalveluita osana kansallista vihreää infrastruktuuria.

Valtioneuvoston periaatepäätöstä päivitettäessä on otettu erityisesti huomioon METSO:n kokeiluvaiheessa ja ohjelman ensimmäisellä kaudella vuosina 2002-2013 saadut kokemukset. Valtioneuvosto katsoo METSO:sta tähän mennessä saatujen tulosten osoittavan, että metsien monimuotoisuuden turvaamisen tavoitteet voidaan saavuttaa yhteiskunnallisesti hyväksyttävästi METSO-ohjelman keinoin. Koska METSO-ohjelmalle asetettujen määrällisten ja laadullisten tavoitteiden saavuttaminen vuoteen 2016 mennessä ei ollut mahdollista nyt voimassa olevien taloudellisten resurssien puitteissa, jatketaan ohjelmaa vuoteen 2025 saakka. Tällöin ohjelman tavoitteiden voidaan katsoa olevan tasapainossa nykyisten valtiontalouden kehyspäätösten kanssa.

3 Toimintaohjelma

3.1 Luonnontieteelliset valintaperusteet

METSO-ohjelmaa varten on laadittu yhteiset luonnonsuojelubiologiset valintaperusteet siten, että ohjelman toimenpiteet suuntautuvat kustannustehokkaasti ja metsien monimuotoisuuden turvaamiseksi mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti. Valintaperusteet tukevat päätöksiä, joita tehdään monimuotoisuuden turvaamiseksi sekä suojelualueilla että talousmetsissä, mutta niitä ei ole tarkoitettu sovellettavaksi tiukkoina sääntöinä. Ne kattavat metsien monimuotoisuuden kannalta tärkeimmät elinympäristöt ja rakennepiirteet. Tutkimusten mukaan METSO:n valintaperusteet toimivat hyvin monimuotoisuuden kannalta arvokkaimpien kohteiden tunnistamisessa. Alueen sijainti suhteessa nykyiseen suojelualueverkostoon on myös tärkeä valintaperuste. Lisäksi alueellisessa kohdentamisessa voidaan ottaa huomioon vaikutukset elinkeinotoimintaan, virkistys- ja matkailukäyttöön sekä kulttuuriarvoihin.

Monimuotoisuuden kannalta merkittäviä puustoisia elinympäristöjä ovat:

- *Lehdot*
- *Runsalahopuustoiset kangasmetsät*
- *Pienvesien lähimetsät*
- *Puustoiset suot ja soiden metsäiset reunat*
- *Metsäluhdat ja tulvametsät*
- *Harjujen paahdeympäristöt*
- *Maankohoamisrannikon monimuotoisuuskohteet*
- *Puustoiset perinnebiotoopit*
- *Kalkkikallioiden ja ultraemäksisten maiden metsäiset elinympäristöt*
- *Muut monimuotoisuudelle merkittävät metsäiset kalliot, jyrkänteet ja louhikot*

Metsäluonnon monimuotoisuuden kannalta erityisiä rakennepiirteitä, ekologisia vaihtelusuuntia ja muita elinympäristöjen ominaisuuksia ovat:

- *Lahopuu: lahot maapuut, pötkelöt, kelot, pystypuut, kolopuut, tuulenkaadot*
- *Kookkaat ja vanhat lehtipuut: haavat, koivut, raidat, pihlajat*
- *Jalot lehtipuut*

- *Palanut järeä puuaines*
- *Lehtoisuus, korpisuus, lähteisyys, tihkuisuus, luhtaisuus ja lettoisuus*
- *Pohjavesivaikutus, kalkkivaikutus, ravinteinen kallioperä*
- *Luonnontilainen tai ennallistamiskelpoinen vesitalous; sekä*
- *Puuston erirakenteisuus, latvusaukkoisuus*

Valtioneuvosto edellyttää, että

ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö ohjaavat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia ja Suomen metsäkeskusta METSO:n luonnontieteellisten valintaperusteiden soveltamisessa siten, että metsien monimuotoisuuden vapaaehtoinen turvaamien kohdentuu mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti ja kustannustehokkaasti, ja seuraavat ohjelman tavoitteiden toteutumista.

3.2 METSO:n toteutuksen organisointi ja yhteistyö alueilla

METSO:n tavoitteiden toteutuminen edellyttää eri toimijoiden välistä tiivistä yhteistyötä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (jatkossa ELY-keskukset) ja Suomen metsäkeskus tekevät viranomaisyhteistyötä tavoitteiden saavuttamiseksi. Keskuksen tehtävänä on mm. tiedottaa ja neuvoa maanomistajia METSO:n vaihtoehtoista ja tavoiteltavista suojeluarvoista. Keskukset voivat tehdä kohdennettua markkinointia, esimerkiksi tiettyjen elinympäristöjen esiintymisalueilla, nykyisten suojelualueiden läheisyydessä tai yhteistoimintaverkoston alueella. Viranomaisten käytössä olevia paikkatietoaineistoja voidaan henkilötietosuojalaissa säädetyissä puitteissa käyttää hyväksi alueellisten painopisteiden määrittelyssä ja tarjouspyyntöjen kohdentamisessa.

Monimuotoisuuden turvaamiseen ja suojeluun tähtäävät toimet käynnistyvät maanomistajan aloitteesta, mikä edellyttää että hän tuntee METSO-ohjelman ja sen tarjoamat vaihtoehdot. Maanomistaja voi ottaa suoraan yhteyttä joko paikalliseen ELY-keskukseen tai Suomen metsäkeskuksen alueyksikköön tai tarjota kohdettaan sellaisen toimijan kautta, joka on tehnyt yhteistyösopimuksen ELY-keskuksen kanssa. Tarjousten vastaanottoon sisältyy alueen perustietojen kartoitus ja maanomistajan ohjaaminen oikean toimijan luo. Mikäli neuvotteluissa päädytään yhteisymmärrykseen, voidaan edetä kaupan valmisteleminen, perustaa alueelle yksityinen suojelualue, tehdä sopimus alueen määräaikaista rauhoittamisesta tai kestävän metsätalouden rahoituslain (1094/1996; jatkossa rahoituslaki) mukainen ympäristötukisopimus. Tarjoukset pyritään käsittelemään viipymättä, ja maanomistajalle ilmoitetaan aina, mikäli kohde ei täytä edellytetyjä vaatimuksia tai kohteen suojeluun ei ole rahoitusta.

METSO:n toteutuksessa erityisen tärkeitä ovat yhteydet maanomistajiin, jotta tarjouksia saadaan liikkeelle mahdollisimman paljon. Metsänhoitoyhdistyksillä, jotka avustavat metsänomistajia metsien käyttöön liittyvissä metsätalouden toimenpiteissä, on kiinteät yhteydet metsänomistajiin. Ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö ohjaavat ELY-keskusten ja Suomen metsäkeskuksen työtä siten, että myös metsänhoitoyhdistysten palveluita käytetään tehokkaasti apuna METSO:n alueellisessa toteutuksessa.

METSO:n toteuttamisen tukena toimivat ELY-keskusten koolle kutsumat alueelliset yhteistyöryhmät. Ryhmiin on kutsuttu mukaan keskeiset METSO-ohjelman toimeenpanoon osallistuvat alueelliset organisaatiot. Kaikissa yhteistyöryhmissä on mukana METSO:a päävastuullisina toteuttavien ELY-keskuksen ja Suomen metsäkeskuksen alueyksikön lisäksi Metsänomistajien liitto, joka huolehtii tiedonvälityksestä metsänhoitoyhdistyksille. Yhteistyöryhmissä on vaihtelevasti mukana muita METSO:n keskeisiä sidosryhmiä, kuten luontojärjestöjen, metsäteollisuuden, metsänhoitoyhdistysten ja Metsähallituksen edustajia.

Yhteistyöryhmien tehtävänä on muun muassa määritellä konkreettisia alueellisia tavoitteita METSO-ohjelman toteuttamiselle, keskustella työnjaosta eri toimijoiden kesken, seurata ja tukea METSO-ohjelman toimeenpanoa alueellaan sekä suunnitella metsänomistajille tehtävää kohdennettua markkinointia. Alueellisilla yhteistyöryhmillä on tärkeä merkitys paitsi tiedonvälityksessä metsänomistajille ja suurelle yleisölle, myös organisaatioiden sisäisessä ja välisessä tiedonkulussa.

Suomen metsäkeskuksen alueyksiköt ovat yhteistyössä ELY-keskusten ja METSO:n alueellisten yhteistyöryhmien kanssa laatineet alueellisten metsäohjelmien (AMO) päivittämisen yhteydessä METSO:n alueelliset toteuttamisohjelmat. Toteuttamisohjelmissa on sovitettu yhteen AMO:en ja METSO-ohjelman tavoitteet ja tarkennettu ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön antamia elinympäristökohdattaisia tavoitehehtaareita aluekohtaisen tiedon pohjalta. Toteuttamisohjelmissa on myös asetettu alueelliset painopisteet ja tavoitteet luonnonhoidon toteutukselle. Maa- ja metsätalousministeriö ohjaa AMO:en toteuttamista Suomen metsäkeskuksen tulohajauksen kautta.

ELY-keskus ja useat alueelliset metsäalan toimijat ovat sopineet METSO-kohteiden välittämisestä erillisellä yhteistyösopimuksella. Sopimuksessa määritellään ELY-keskukselle välitettävät vähimmäistiedot kohteesta sekä todetaan sopimuksen nojalla suoritettavista voimassa olevan lainsäädännön mukaisista maksuista (valmistelukorvaus). Yhteistyösopimus on sama kaikille toimijoille. Yhteistyökumppani sitoutuu markkinoimaan METSO:a maanomistajille.

Helsingin yliopistossa kehitetty Zonation -ohjelmisto on otettu käyttöön Suomen metsäkeskuksessa, ELY-keskuksissa ja Metsähallituksessa tukemaan METSO:n käytännön toteutusta. Zonation on ekologinen päätösanalyysiohjelmisto, joka tarjoaa mahdollisuuden tunnistaa erilaisten paikkatietoaineistojen avulla luonnonarvoiltaan merkittävimmät alueet. Zonation -analyysien tuloksia voidaan käyttää apuna sekä METSO:n kohdennetussa markkinoinnissa että tarjottujen kohteiden monimuotoisuusarvojen arvioinnissa.

METSO-ohjelman toteutuksessa määräraha- ja henkilöresurssit pyritään kohdentamaan niin, että eri monimuotoisuuden turvaamiskeinoja voidaan toteuttaa kustannustehokkaasti metsänomistajan tahdon mukaan. Erityisesti talousmetsien luonnonhoidon tavoitteiden saavuttaminen ja aseman vahvistaminen merkittävänä monimuotoisuuden turvaamisen keinona edellyttää rahoituksen riittävyyden varmistamista tärkeimpiin kohteisiin. Monissa ELY-keskuksissa ja Suomen metsäkeskuksen alueyksiköissä METSO:n toteutukseen on ollut käytettävissä liian vähän henkilöresursseja.

Valtioneuvosto edellyttää, että

ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö laativat vuosittain METSO:n toteuttamistavoitteet ELY -keskuksille ja Suomen metsäkeskukselle sekä seuraavat niiden toteutumista.

ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö turvaavat alueellisten yhteistyöryhmien toimintaedellytykset, edistävät tiedonkulkua toteuttajien välillä, tarjoavat tukea alueilla tehtävään markkinointiin sekä huolehtivat siitä, että toteuttajien käytössä ovat METSO:n tehokkaaseen toteutukseen tarvittavat julkiset tietoaaineistot.

3.3 Suojelualueverkoston kehittäminen

Luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla rahoitettavat metsien monimuotoisuutta turvaavat keinot tähtäävät kohteiden pysyvään tai pysyväisluonteiseen suojeluun. Tavoitteena on pysyvien tai hitaasti kehittyvien luonnonarvojen säilyttäminen tai lisääminen. Kohteiden valinnassa käytetään METSO:n luonnontieteellisiä valintaperusteita. Kohteen suojelu voidaan toteuttaa perustamalla alueelle pysyvä yksityinen luonnonsuojelualue, rauhoittamalla alue määräajaksi tai se voidaan ostaa valtiolle luonnonsuojelualueeksi. Metsänomistajalle korvataan täysimääräisesti toimenpiteestä aiheutuvat tulon menetykset.

Toteuttamistapa valitaan siten, että yhdistetään parhaimmalla mahdollisella tavalla luonnonarvojen turvaamisen tavoitteet, metsänomistajan näkemykset kohteen hallinnasta sekä yhteiskunnan voimavarojen asianmukainen käyttö. Jos suojelu toteutetaan määräaikaisella sopimuksella, alueen käyttö jatkuu sopimuksen päättyessä metsänomistajan haluamalla tavalla. Suojelualueiden perustamista metsiinsä voivat esittää kaikki muut metsänomistajaryhmät paitsi valtio.

Valtio on tärkeä metsänomistaja metsien monimuotoisuuden turvaamisen kannalta, etenkin nykyisten luonnonsuojelualueiden lähialueilla. Suojelualueverkoston täydentämiseksi käytetään tapauskohtaisen harkinnan mukaan siihen soveltuvia, METSO:n valintaperusteiden mukaisia valtion maita. Kohteiden valinnassa kiinnitetään huomiota etenkin suojelu- ja virkistysalueverkoston kytkeytyneisyyden ja alue-ekologisen verkoston vahvistamiseen sekä Metsähallituksen hallintaan siirtyneisiin alueisiin, joiden mahdollisuuksia suojelualueverkoston täydentämiseksi ei ole vielä arvioitu. Kohteiden valinta pyritään tekemään rinnakkain soidensuojelun täydennysohjelman valmistelun kanssa

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelmaan on kirjattu tavoite, jonka mukaan METSO-suojelualueiden laajentamista valtion, kuntien ja muiden julkisyhteisöiden mailla jatketaan, ja suojelutavoitteen saavuttamiseksi pyritään osoittamaan tätä kautta uusia suojeltavia alueita 20 000 hehtaaria. Tästä tavoitteesta 13 000 hehtaaria toteutetaan valtion maiden lisäsuojelulla ja loput kuntien ja muiden julkisyhteisöjen kuten seurakuntien maiden suojelulla.

Talouspoliittinen ministerivaliokunta puolsi kokouksessaan 22.4.2014 hallituksen esitystä valtiomaiden METSO-lisäsuojelun toteuttamiseksi vastikkeettomana tasesiirtona Metsähallituksen sisällä. Lisäsuojeluun Metsähallituksen mailta esitettävien kohteiden kokonaispinta-ala on 13 000 hehtaaria. Tämä pinta-aratavoite sisältää Tei-

jon kansallispuistoon liittyvät, Metsähallituksen metsätalouden taseessa ja käytössä olevat metsät, yhteensä 1 985 hehtaaria sekä Metsäntutkimuslaitoksen käytössä olevia tutkimusmetsiä. Suojelupinta-alaan ei lasketa mukaan suojelurajausten sisälle jääviä joutomaita. Tämä ei vähennä Metsähallituksen tuloutusta. Metsähallitus on asettanut tämän suojelutavoitteen saavuttamiseksi hankkeen, jonka tulokset valmistuvat vuoden 2014 aikana.

Valtioneuvosto edellyttää, että

Metsähallitus valmistelee hallitusohjelman ja talouspoliittisen ministerivaliokunnan linjauksen mukaisesti valtion maiden lisäsuojeluun tähtäävän hankkeen siten, että lisäsuojeluun otettavien kohteiden kokonaispinta-ala on 13 000 hehtaaria. Hanke valmistuu vuoden 2014 aikana. Tämä ei vähennä Metsähallituksen tuloutusta.

Valtioneuvosto asettaa tavoitteeksi, että

maanomistajien vapaaehtoisesti tarjoamia alueita perustetaan yksityisiksi luonnon-suojelualueiksi, hankitaan valtiolle tai rauhoitetaan määräjäksi yhteensä 96 000 hehtaaria vuoteen 2025 mennessä. Tähän pinta-alaan lasketaan mukaan edellä mainittu valtion maiden 13 000 hehtaaria METSO -lisäsuojelu.

3.4 Talousmetsien monimuotoisuuden turvaaminen yksityismetsissä

Metsistämme noin 90 prosenttia on eriasteisessa talouskäytössä. Monimuotoisuuden turvaaminen yksityismetsissä edellyttää talousmetsien luonnonhoidon soveltamista ja kehittämistä. Luonnonhoitoa toteutetaan osana metsätaloutta muun muassa metsäsertifioinnin, metsänhoitosuosituksen, metsäsuunnittelun ja neuvonnan kautta. Metsätalouden ohessa tehtävä luonnonhoito muodostaa merkittävän osan monimuotoisuuden turvaamisesta talousmetsissä. Tärkeimpiin keinoihin lukeutuvat muun muassa metsälain (1996/1093) erityisen tärkeiden elinympäristöjen säilyttäminen sekä elävien säästöpuiden ja lahopuiden jättäminen. Myös metsänkäsittelymenetelmien monipuolistamisen mahdollisuudet metsälain uudistamisen myötä lisäävät mahdollisuuksia kehittää talousmetsien luonnonhoitoa osana metsätaloutta. METSO-ohjelman kautta talousmetsien monimuotoisuutta voidaan turvata tätä laajemmin.

On tärkeää, että metsälain erityisen tärkeiden elinympäristöjen tulkinnat ovat yhdenmukaiset maan eri osissa. Metsälain uudistamisen yhteydessä erityisen tärkeiden elinympäristöjen ominaispiirteiden määrittelyä tarkennettiin, jolloin edellytykset yhdenmukaisille tulkinnoille paranivat. Metsälain erityisen tärkeitä elinympäristöjä ei niiden suuren lukumäärän vuoksi merkitä maastoon, kuten menetellään luonnonsuojelulaille suojeltujen luontotyyppien osalta. Metsälain erityisen tärkeät elinympäristöt ovat luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia kohteita, jotka erottuvat ympäröivästä metsäluonnosta selvästi. Maanomistajan tulee lähtökohtaisesti itse ottaa huomioon metsäluonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeiden elinympäristöjen suojelutarve, mikä edellyttää näiden elinympäristöjen tunnistamista. Kohteiden tunnistaminen, rajaaminen ja tiedonkulku eri toimijoiden välillä ovat kuitenkin edellytys niiden ominaispiirteiden säilymiselle metsätaloustoimenpiteissä. Metsälain muutoksessa tarkennettiin myös maanomistajan ja Suomen metsäkeskuksen ilmoitusvelvollisuuksia erityisen tärkeisiin elinympäristöihin liittyen, jotta tiedonkulku toimijoiden välillä varmistetaan.

Rahoituslain mukaisilla keinoilla turvataan yleensä luontaisesti pienialaisten, hoitoa vaativien tai luontoarvoiltaan muuttuvien kohteiden luontoarvoja sekä metsätaloustoimien ohella säilytettäviä luontoarvoja. Keinot ovat käytössä yksityis- ja yhteismissä. Kohde jää aina metsänomistajan omistukseen. Rahoituslain mukainen rahoitus kattaa määräaikaiset ympäristötukisopimukset ja niihin liittyvät luonnonhoitotoinenpiteet sekä metsäluonnon hoitohankkeet. Rahoituslain valmistelussa on pyritty ottamaan huomioon EU:n komission uudet valtion tuen suuntaviivat, jotka on määrä julkaista vuoden 2014 aikana.

Ympäristötuki

Rahoituslakiin sisältyvällä metsätalouden ympäristötuella korvataan metsänomistajalle metsän biologisen monimuotoisuuden tai erityisen tärkeän elinympäristön säilyttämisestä tai muusta luonnonhoidosta aiheutuvat vähäistä suuremmat lisäkustannukset tai menetykset. Ympäristötuki on tarkoitettu ensisijaisesti metsälain 10 §:ssä tarkoitettujen erityisen tärkeiden elinympäristöjen ominaispiirteiden säilyttämiseen lain velvoitteita laajemmin silloin, kun hakkuu on todellinen uhka monimuotoisuuden häviämislle. Käytävissä olevien määrärahojen puitteissa ympäristötukea voidaan käyttää myös muihin kohteisiin, kuten METSO-ohjelman valintaperusteet täyttäviin kohteisiin. Suomen metsäkeskus kohdentaa määrärahoja ympäristötukikohteisiin METSO:n elinympäristökohtaisten toteuttamisohjelmien mukaisesti pyrkien alueellisesti monimuotoisuutta turvaaviin verkostoihin. Sopimuskauden päättymisen jälkeen alueen käyttö jatkuu metsänomistajan haluamalla tavalla lukuun ottamatta metsälain 10 §:n kohteita.

Luonnonhoitohanke

Luonnonhoitohankkeissa turvataan ja parannetaan metsäluonnon monimuotoisuutta aktiivisilla toimenpiteillä, kuten elinympäristöjen hoito- ja kunnostustoilla ja ennallistamisella. Hoito- ja kunnostustoita voivat olla esimerkiksi puustoisten soiden ennallistaminen, lahopuu- ja palojatkumoiden luominen luonnonsuojelullisesti arvokkaille elinympäristöille, talousmetsien virkistyskäytön kannalta merkittävien metsien kunnostustyöt ja riistan elinympäristöjen parantamiseen tähtäävät työt. Luonnonhoitohankkeiden tulee olla talousmetsien monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta alueellisesti tai luontoarvoiltaan merkittäviä.

Metsäluonnon hoitohankkeita toteutetaan usean tilan yhteistyönä, jolloin tarjoutuu mahdollisuus turvata monimuotoisuutta laajempina kokonaisuuksina. Hankkeen suunnittelussa tulee ottaa huomioon luonnonarvojen hoidon lisäksi hankealueen metsätaloudellinen käyttö ja edellytykset erilaisten metsätalous- ja luonnonhoitotöiden yhteiseen toteutukseen. Luonnonhoitohankkeissa maksetaan tukea luonnonhoidosta aiheutuviin tavanomaiseen suunnitteluun, hoitoon ja käyttöön kuulumattomiin kustannuksiin.

Valtioneuvosto asettaa tavoitteeksi, että

maa- ja metsätalousministeriön rahoittamalla ympäristötuella, ja luonnonhoitohankkeilla turvataan monimuotoisuutta yksityismetsissä 82 000 hehtaarilla vuoteen 2025 mennessä.

3.5 Metsänomistajien neuvonta, metsäammattilaisten koulutus ja metsäsuunnitelmat

Taloustmetsien monimuotoisuuden turvaaminen osana metsätaloutta edellyttää metsänomistajien neuvontaa ja metsäammattilaisten koulutusta. Metsänomistajille suunnatun neuvonnan on todettu lisänneen heidän tietämystään sekä puuntuotannosta että metsien monimuotoisuusarvoista. Tutkimusten mukaan metsänomistajista runsas neljännes on kiinnostunut hyvän metsänhoidon suositustason ylittävästä, monimuotoisuutta turvaavasta toiminnasta omalla tilallaan. Suomen metsäkeskuksen julkisten palveluiden yksikkö on ottanut käyttöön Metsään.fi -palvelun, mikä lisää metsänomistajien mahdollisuuksia saada ajantasaista tietoa metsistään ja niiden monimuotoisuudesta. Metsään.fi -palvelua on tärkeää kehittää siten, että monimuotoisuustiedot tulevat huomioituksi muiden metsää koskevien tietojen rinnalla.

Monimuotoisuutta koskevan neuvonnan tulee olla tasapainoinen osa metsätaloudelliseen toimintaan liittyvää neuvontaa. Neuvonnan vaikuttavuutta voidaan lisätä tuomalla esille metsien monimuotoisuutta edistävien toimenpiteiden ja eri metsänkäsittelyvaihtoehtojen ekologisia perusteluita. Neuvontaan on tarpeen sisällyttää niin arvio monimuotoisuuden turvaamisen taloudellisista hyödyistä kuin siitä aiheutuvista kustannuksista ja mahdollisista tuhoriskeistä. Metsäammattilaisilla on keskeinen merkitys metsänomistajien henkilökohtaisessa monimuotoisuusneuvonnassa.

Jotta monimuotoisuusneuvonta olisi tehokasta, metsä- ja ympäristöorganisaatioissa työskentelevien on tunnettava metsien monimuotoisuutta edistävät toimenpiteet ja niiden ekologiset perusteet. Metsäammattilaisille, mukaan lukien metsätyöntekijät ja koneenkuljettajat, on tarjottava riittävät valmiudet edistää monimuotoisuutta ja METSO-ohjelmaa omassa työssään. Tämä edellyttää koulutusohjelmien jatkuvaa ajan tasalla pitämistä. METSO:a toteuttavien organisaatioiden on tarpeen huolehtia oman henkilöstönsä osaamisen kehittämisestä. Lisäksi tulisi arvioida luonnonhoidon koulutuksen kehittämistarpeet keskiasteen ja korkeakoulujen koulutusohjelmissa.

Yksityiset metsänomistajat asettavat yhä monipuolisempia tavoitteita harjoittamalleen metsätaloudelle, mikä lisää tarvetta monipuolistaa myös metsänomistajan tilauksesta laadittavien kaupallisten metsäsuunnitelmien sisältöä. Jatkossa metsäsuunnitelmien markkinat kehittynevät siten, että niissä voidaan sovittaa yhteen metsien monimuotoisuuden turvaaminen ja muu käyttö metsänomistajan haluamalla painotuksella. Metsäsuunnittelun yhteydessä toimijoilla on samalla mahdollisuus kertoa metsänomistajille METSO-ohjelmasta. Tavanomaisten metsänhoito- ja hakkuuehdotusten lisäksi luonnonhoitopainotteiseen metsäsuunnitelmaan voidaan sisällyttää ehdotukset luonnonhoitotoista metsänomistajan painotusten mukaisesti sekä etsiä tilan alueelta luonnontieteellisten valintaperusteiden mukaiset kohteet. Metsien monimuotoisuutta turvaavat toimenpiteet edellyttävät lähes aina maastossa tehtävää kohteiden tunnistamista ja niiden hoitamiseksi tarvittavien toimenpiteiden määrittelyä.

Valtioneuvosto edellyttää, että

maa- ja metsätalousministeriö kehittää yhteistyössä eri toimijoiden kanssa METSO:n toteutuksen tueksi metsänomistajien monimuotoisuusneuvonnan sisältöä ja kohdentamista ottaen erityisesti huomioon erilaisten metsänomistajien lähtökohdat, tavoitteet ja tavoitettavuus. Samalla METSO:n keinojen tunnetuksi tekeminen kytketään osaksi kaikkea metsäneuvontaa.

maa- ja metsätalousministeriö ohjaa Suomen metsäkeskusta jatkamaan Metsään.fi -palvelun kehittämistä niin, että myös METSO -ohjelman tavoitteet tulevat otetuksi huomioon.

maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö huolehtivat siitä, että alan toimijat tuntevat METSO:n keinot ja luonnontieteelliset valintaperusteet.

3.6 Yhteistoimintaverkostot

Metsänomistajien, ELY-keskusten ja Suomen metsäkeskuksen alueyksiköiden sekä muiden METSO:n sidosryhmien yhteistyöhön perustuvissa yhteistoimintaverkostoissa metsien suojelu, hoito ja muu käyttö sovitetaan yhteen. Yhteistoimintaverkostojen tavoitteena on, että metsänomistajat yhteistyössä muiden verkoston jäsenten kanssa kehittävät aktiivisesti toisiinsa kytkeytyvien metsien monimuotoisuutta ja sen hyödyntämiseen liittyvää elinkeino-, yritys- tai kylätoimintaa tai metsien virkistyskäyttöä. Yhteistoimintaverkosto voi myös edistää ympäristökasvatusta tai muita metsien käyttöön liittyviä sosio-kulttuurisia arvoja.

Yhteistoimintaverkoston ei tarvitse koostua toisiinsa rajoittuvista metsistä, eikä se edellytä yhtenäistä rajattua aluetta, vaan siinä ovat vapaaehtoisesti mukana metsien monimuotoisuuden vaalimisesta erityisesti kiinnostuneet metsänomistajat. Hanke ei aseta minkäänlaisia velvoitteita tai rajoitteita siitä pois jääneille metsänomistajille. Yksityisten metsänomistajien lisäksi myös kaikilla muilla metsien kestävästä hoidosta ja käytöstä kiinnostuneilla tahoilla, kuten esimerkiksi kylätoimikunnilla, luontoyrittäjillä ja harrastusyhdistyksillä on mahdollisuus osallistua yhteistoimintaverkoston.

Yhteistoimintaverkostoissa kannustetaan kehittämään sektorirajat ylittäviä toimintamalleja ja metsien monimuotoisuuden turvaamisen innovaatioita. Uudet toimintamallit mahdollistavat kytkeytyneiden, monimuotoisuutta turvaavien alueiden synnyttämisen, säilyttämisen ja kestävä hyödyntämisen. Yhteistoimintaverkostoihin liittyvät innovatiiviset ratkaisut luovat hyvät mahdollisuudet hyödyntää toiminnan kehittämisessä sekä uusien toimintojen käynnistämisessä ja ylläpitämisessä Euroopan unionin tai muuta hankkeen ulkopuolista rahoitusta. Verkostot voivat edistää metsien monimuotoisuutta myös uudennlaisin toimintatavoin ilman ulkopuolista rahoitusta.

Ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö ovat rahoittaneet vuosina 2009-2013 yhteensä 13 verkostohanketta. Niiden toiminnan vahvuuksia ovat olleet uudennlaisen toimintakulttuurin luominen, aktiivinen viestintä ja mahdollisuus kohdata erilaisia metsänomistajia. Haasteellista on ollut uusien toimintamallien pysyvämpi käyttöönnotto ja verkostohankkeiden jatkuvuuden turvaaminen.

Valtioneuvosto edellyttää, että

ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö jatkavat luonnon monimuotoisuuden turvaamisen yhteistoimintaverkostojen rahoittamista ja kehittämistä. Ministeriöt luovat yhteistyössä verkostotoimijoiden kanssa edellytyksiä uusille, sektorirajat ylittäville toimintamalleille, edistävät uusien rahoitusmuotojen etsimistä ja innovaatioiden syntyä sekä uusien, onnistuneiden toimintamallien pysyvää käyttöönnottoa.

3.7 Luonnonsuojelualueiden elinympäristöjen ennallistaminen ja luonnonhoito

Ennallistamisen ja luonnonhoidon tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja lisääminen luonnonsuojelualueilla. Ennallistamisen ja luonnonhoidon tarvetta on sekä olemassa olevilla että uusilla luonnonsuojelualueilla. Ennallistamista ja luonnonhoitoa tehdään niin Metsähallituksen hallinnassa olevilla kuin yksityisillä luonnonsuojelualueilla. Ennallistamistoimet kohdistuvat pääasiassa metsiin ja puustoisiin soihin, ja ne toteutetaan yleensä kertaluonteisesti. Pienvesiluontotyyppien ennallistamista toteutetaan metsien ja puustoisten soiden ennallistamisen yhteydessä.

Luonnonhoitoa tehdään tietyin väliajoin esimerkiksi lehdoissa, jalopuumetsissä, uhanalaisten lajien (esimerkiksi valkoselkätikan) elinympäristöissä ja harjujen paahderinteillä. Puustoisten perinnebiotooppien osalta turvataan hoidossa olevien kohteiden laadukas hoito sekä kasvatetaan hoitoalaa peruskunnostuksen ja erityistuella toteutettavan jatkohoidon avulla. Lisäksi suojelualueille laaditaan perinnebiotooppien hoito-ohjelma, jossa määritellään hoidettujen ja hoitamattomien perinnebiotooppien pinta-alat, sijainti, luontotyypit, uhanalaiset lajit ja luontotyypit sekä muut arvotekijät. Tässä yhteydessä tarkennetaan puustoisten perinnebiotooppien hoitotavoitteet.

Ennallistamisen ja luonnonhoidon tarvearvioiden pohjaksi on laadittu valintakriteerit Metsähallituksen ja tutkimuslaitosten yhteistyönä. Kriteereitä laadittaessa on otettu huomioon erityisesti toimenpiteiden kiireellisyys, monimuotoisuusvaikutukset ja uusimmat tutkimustulokset. Arvioissa on mukana kohteet, joiden ennallistaminen ja hoito on perusteltua toteuttaa vuoden 2025 loppuun mennessä. Näiden kriteerien perusteella valtion omistamilla ja yksityisillä luonnonsuojelualueilla arvioidaan olevan ennallistamis- ja hoitotarvetta yhteensä 35 700 hehtaarilla (taulukko 1). Tämän lisäksi ennallistetaan pienvesiä.

Taulukko 1. Ennallistamis- ja hoitotarve elinympäristötyypeittäin valtion ja yksityisillä luonnonsuojelualueilla hehtaareina v. 2014-2025. Taulukossa mainittujen elinympäristöjen lisäksi ennallistetaan pienvesiä. Lähde: Metsähallituksen luontopalvelut.

	Valtion luonnonsuojelualueilla	Yksityisillä luonnonsuojelualueilla	Yhteensä
Metsät ja puustoiset suot	25 000	1 700	26 700
Puustoiset perinnebiotoopit	2 000	1 500	3 500
Muut luonnonhoitoa vaativat kohteet	3 500	2 000	5 500
Yhteensä	30 500	5 200	35 700

Perustettavilla uusilla luonnonsuojelualueilla ennallistamisen ja hoidon tarve arvioidaan kohdekohtaisesti alueiden siirryttyä suojeluun. Ennallistamis- ja luonnonhoitotoimet suunnitellaan ja toteutetaan metsätuho- ja riskit huomioon ottaen. Yksityisillä luonnonsuojelualueilla ennallistamis- ja hoitotoimet suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä maanomistajan kanssa.

Ennallistamisen ja hoidon toteutuksen ja vaikutusten arviointi edellyttää vakioituja seurantamenetelmiä ja maantieteellisesti kattavaa seurantaverkostoa. Myös toiminnan kustannustehokkuutta tulee seurata.

Valtioneuvosto edellyttää, että

Metsähallituksen luontopalvelut hoitaa ja ennallistaa elinympäristöjä nykyisillä ja uusilla suojelualueilla siellä, missä toimenpiteet selvästi lisäävät edellytyksiä turvata luonnon monimuotoisuutta.

Metsähallituksen luontopalvelut seuraa suojelualueiden ennallistamisen ja luonnonhoidon ekologisia, hydrologisia ja taloudellisia vaikutuksia, ja vastaa lajistotietojen tallentamisesta LajiGIS-järjestelmään.

3.8 Luontotyyppi- ja lajistoinventoinnit luonnonsuojelualueilla

Luontotyyppi- ja lajitietoja tarvitaan luonnonsuojelualueiden hoidon ja käytön suunnitteluun ja toteuttamiseen. Lisäksi ajantasaisia perustietoja tarvitaan koko suojelualueverkon ja yksittäisten alueiden tilan arviointiin sekä luontodirektiivin edellyttämään seurantaan ja raportointiin. Tietoa luontotyyppien ja lajien esiintymisestä tarvitaan niiden uhanalaisuuden arviointiin. Ajantasainen perustieto suojelualueista on tarpeen myös ilmastonmuutoksen seurannassa ja muutokseen sopeutumisessa.

Luontotyyppi- ja lajitietoja tarvitaan myös uusilta suojelualueilta sekä muilta tiedoiltaan puutteellisilta alueilta. Metsähallituksen luontopalvelut vastaa luontotyyppi- ja lajistoinventoinneista niin valtiolle hankittavien alueiden kuin yksityistenkin suojelualueiden osalta. Yksityisessä omistuksessa olevien suojelualueiden inventoinneista sovitaan aina maanomistajan kanssa.

Lajien osalta perustiedon keruu kohdennetaan etenkin uhanalaisten, luonto- ja lintudirektiivin, sekä muiden suojelun kannalta merkittävien lajien nykytilan selvittämiseen. Kaikkein kiireellisimminkin tarvitaan ajantasaista esiintymistietoa sellaisista uhanalaisista lajeista, joiden säilyminen edellyttää hoitotoimenpiteitä. Luonnonhoitokohteiden ja muiden lajistollisesti arvokkaiden suojelualueiden hoidon suunnittelussa lajistokartoitukset tuottavat välttämätöntä taustatietoa.

Valtioneuvosto edellyttää, että

Metsähallituksen luontopalvelut toteuttaa nykyisten ja uusien suojelualueiden luontotyyppi-inventoinnit.

Metsähallituksen luontopalvelut jatkaa lajistokartoituksia nykyisillä ja uusilla luonnonsuojelualueilla, ja vastaa tietojen tallentamisesta LajiGIS-järjestelmään.

3.9 Luonnonhoitotoimet valtion talousmetsissä

Valtion talousmetsissä luonnonhoitoa toteutetaan alue-ekologisen tarkastelun ja vuonna 2011 uusitun Metsähallituksen metsätalouden ympäristöoppaan periaattein. Oppaan pääteemoja ovat metsien monimuotoisuuden ja talousmetsien ekosysteemi-palvelujen turvaaminen. Luonnonhoitoa edistetään ja kehitetään kustannustehokkuus ja ekosysteemipalveluiden kokonaisuus huomioon ottaen. Valtion talousmetsissä toteutetaan muun muassa erityishakkuita rajoitetun metsätalouden kohdealueilla, jätetään säästöpuita suojavyöhykkeiksi metsäisten suojelualueiden ja luontokohdekeskitymien ympäristöissä sekä edistetään elinympäristöjen aktiivista hoitoa, kuten tulenkäyttöä, sekä kosteikko- ja paahde-elinympäristöjen hoitoa.

Valtionmailla on metsätaloudellisesti kannattamattomia ojitusalueita, jotka on perusteltua myös riistanhoidon, vesiensuojelun tai monimuotoisuusarvojen takia jättää kunnostusojitusten ulkopuolelle. Arvokkaimpien kohteiden palautumista luonnontilaan edistetään ennallistamistoimenpitein. Ennallistamistoimissa pyritään edistämään vesitaloudellisesti yhtenäisten kokonaisuuksien muodostumista

Valtion retkeilyalueita kehitetään ja hoidetaan virkistyskäytön erityisalueina ottaen huomioon Natura 2000 -verkoston hoidon tavoitteet. Alueiden hoidossa ja käytössä korostetaan monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden ylläpitoa. Alueet ovat metsäluonnon ekologisen verkoston tukialueita.

Valtioneuvosto edellyttää, että

Metsähallituksen metsätalous toteuttaa valtion talousmetsien monimuotoisuutta edistäviä toimia alue-ekologisen tarkastelun ja Metsähallituksen ympäristöoppaan periaattein yhteistyössä Metsähallituksen luontopalveluiden kanssa. Metsähallituksen metsätalous toteuttaa ympäristöoppaan toteutumisen ja vaikutusten arvioinnin vuoden 2014 loppuun mennessä.

Metsähallituksen metsätalous määrittelee metsien käytön suunnittelun yhteydessä kannattamattomina kunnostusojitusten ulkopuolelle ennallistumaan jätettävät suo-kohteet sekä määrittelee yhteistyössä Metsähallituksen luontopalveluiden kanssa niistä aktiivisesti ennallistettavat suokohteet.

3.10 Monimuotoisuuden turvaaminen kuntien metsissä

Kunnat ovat merkittävä metsänomistajaryhmä, ja kuntien omistamissa metsissä on usein sellaisia erityisiä monimuotoisuusarvoja, joiden turvaaminen on METSO:n tavoitteiden kannalta tärkeää. Runsas kolmannes kuntien metsistä on virkistys- ja ulkoilumetsiä. METSO:n kokeiluvaiheessa toimineen KuntaMETSO-työryhmän kuntakyselyn tuloksista kävi ilmi, että kolmannes kunnista oli valmis lisäämään virkistys- ja ulkoilumetsien osuutta lähivuosina. KuntaMETSO-työryhmä teki esityksen toimenpiteistä kuntien ja seudullisten virkistysalueyhdistysten virkistys- ja ulkoilumetsien sekä valtion retkeilyalueiden metsien monimuotoisuuden turvaamisen edistämiseksi. Toimenpiteissä pyrittiin sovittamaan yhteen virkistyskäytön ja metsätalouden tavoitteet.

KuntaMETSO-työryhmän toimenpide-ehdotukset koskien kuntien virkistys- ja ulkoilumetsiä ovat:

- olemassa olevan suojelualueverkoston kehittäminen METSO-kriteerien mukaisesti;
- kuntien mahdollisuuksien parantaminen virkistys- ja ulkoilumetsien hankintaan sekä kansallisten kaupunkipuistojen perustamiseen ja laajentamiseen;
- kuntien virkistys- ja ulkoilumetsien moniarvoisen suunnittelun oppaan valmisteleminen;
- ulkoilijoiden turvallisuuden ja luonnon monimuotoisuuden yhteensovittaminen;
- kuntien luonnonhoidon suunnittelujärjestelmien kehittäminen;
- luonnon monimuotoisuutta koskevan tiedon hyödyntämisen tehostaminen kuntien virkistys- ja ulkoilumetsien käytön suunnittelussa; sekä
- valtion talousarvioon soveltuvan, kuntien virkistys- ja ulkoilumetsien monimuotoisuuden turvaavan rahoitusmallin kehittäminen.

Kuntien virkistys- ja ulkoilumetsien hoidosta vastaavien tietämystä monimuotoisuuden turvaamisen mahdollisuuksista on mahdollista lisätä nykyisestä huomattavasti. METSO:n kokeiluvaiheesta saadut kokemukset ja METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet tarjoavat arvokasta taustatietoa kuntametsien hoidon ja käytön suunnittelussa.

Ympäristöministeriö on vuonna 2011 ohjeistanut ELY-keskuksia kuntien kohteiden käsittelystä ja korvauseriaateista. Ministeriön ohjeiden mukaan kuntien omistamille METSO-kriteerit täyttävillä alueilla on mahdollista perustaa pysyvä yksityinen suojelualue tai kunta voi myydä alueen valtiolle, mikäli siihen on erityiset syyt. Valtiolle hankittaviksi sopivat ensisijaisesti kohteet, jotka rajoittuvat suoraan valtion suojelualueisiin tai sijaitsevat lähellä niitä, sekä toissijaisesti kohteet, jotka alueellaan muutoin täydentävät nykyistä suojelualueverkostoa. Sen sijaan lähellä taajama-alueita sijaitsevia, aktiivisessa lähivirkistyskäytössä olevia ja pienialaisia kohteita ei ole yleensä syytä hankkia valtiolle. Kunnille voidaan tarvittaessa maksaa osittaiskorvausta yksityisen luonnonsuojelualueen perustamisen aiheuttamista taloudellisista menetyksistä. Osittaiskorvauksen suuruus lasketaan puuston käyvän arvon mukaan, ja se on enintään 50 prosenttia alueen käyvästä metsätalousarvosta. Mikäli kohde myydään valtiolle, siitä maksetaan täysi korvaus. Muiden käyttömuotojen kuten kunnan järjestelyvastuulle kuuluvan virkistyskäytön metsätalouskäytölle asettamat rajoitukset otetaan huomioon täysimääräisesti tätä 50 prosentin korvaussummaa alentavana tekijänä.

Ympäristöministeriö on myös tukenut kuntia niiden omistamien metsien METSO -arvojen kartoittamiseksi ja suojelemiseksi. Vuosina 2010-2012 on 51 kunnalle myönnetty rahoitusta yhteensä lähes 800 000 euroa METSO-kohteiden inventointiin. Hankkeissa inventoitava pinta-ala on yhteensä yli 80 000 hehtaaria. Lisäksi vuonna 2012 inventointirahoitusta myönnettiin kahdeksalle seurakunnalle.

Valtioneuvosto edellyttää, että

ympäristöministeriö arvioi kuntametsissä toteutettujen METSO-inventointien tulokset. Samalla arvioidaan nykyisten ohjeiden ja korvausperiaatteiden toimivuus sekä selvitetään miten inventoinneissa löytyneiden kohteiden luontoarvot turvataan.

ympäristöministeriö tarkistaa yhdessä Suomen kuntaliiton kanssa KuntaMETSO -työryhmän ehdottamien toimenpiteiden toimivuuden ja arvioi niiden toteutumista.

ympäristöministeriö päättää edellä mainittujen arviointien tulosten perusteella METSO:on liittyvistä jatkotoimenpiteistä kuntien metsien osalta vuonna 2015.

3.11 Viestinnän toteuttaminen

Viestinnän tavoitteena on kertoa metsien monimuotoisuuden merkityksestä ja METSO-ohjelman keinoista metsänomistajille sekä tehdä METSO-ohjelmaa tunnetuksi niin kotimaassa kuin ulkomailla. Viestinnän keskeiset kohderyhmät ovat metsänomistajien lisäksi päättäjät, METSO:n toteuttajat ja sidosryhmät sekä muut metsäalan ammattilaiset. Viestinnän avulla tehdään myös tunnetuksi METSO-ohjelman etenemistä ja sen tavoitteiden toteutumista. Viestinnän erityisenä tavoitteena on saada yksityiset metsänomistajat tietoisiksi ohjelman tarjoamista mahdollisuuksista ja harkitsemaan metsiensä monimuotoisuuden turvaamista METSO:n avulla. Viestintä tukee näin ollen kaikin tavoin METSO:n tavoitetta saada luonnontieteelliset valintaperusteet täyttäviä kohteita suojelun, määräaikaisen sopimuksen tai luonnonhoidon piiriin. Viestintätoimet suunnitellaan ja toteutetaan kohderyhmittäin mahdollisimman vaikuttavia kanavia käyttäen.

METSO:n yleistä viestintää suunnittelee ja koordinoi säännöllisesti kokoontuva viestintäryhmä, jonka ympäristöministeriö on asettanut. Ryhmä laatii ohjelmalle vuosittaisen viestintäsuunnitelman, vastaa esitteiden ja julkaisujen painatuksesta ja pitää aktiivisesti yllä yhteyksiä viestinnän eri sidosryhmiin sekä METSO:n toteuttajiin etenkin ELY -keskuksissa ja Suomen metsäkeskuksessa. METSO:n verkkosivut ovat keskeinen viestintäkanava, ja myös sosiaalista mediaa käytetään tarpeen mukaan hyväksi. Lisäksi messut, mediaretket ja muut yleisö- ja tiedotustilaisuudet ovat käytössä METSO:n tunnettavuuden lisäämisessä.

Alueellinen ja paikallinen METSO -viestintä tavoittaa tehokkaasti metsänomistajia ja metsäalan toimijoita. Alueelliseen viestintään osallistuvat muun muassa ELY -keskukset, Suomen metsäkeskuksen alueyksiköt, metsänhoitoyhdistykset, luonnon-suojelujärjestöt, metsänomistajien liitot ja etujärjestöt, metsäyritykset ja kunnat. METSO:sta ja sen mahdollisuuksista viestitään runsaasti myös ohjelman eri tutkimus- ja kehittämishankkeissa sekä yhteistoimintaverkostoissa. Metsänomistajien välinen viestintä ja vertaistuki ovat erittäin tärkeässä asemassa METSO-ohjelman hyväksyttävyyden lisääntymisessä.

Etenkin METSO-ohjelman alueelliseen viestintään tulee myös jatkossa suunnata resursseja. Tiiviimpi viestintäyhteistyö muun muassa Suomen kuntaliiton kanssa parantaisi kuntien tietämystä METSO:n tarjoamista vaihtoehdoista. Alueellista METSO -viestintää voidaan koordinoida METSO:n toteutusta seuraavien alueellisten yhteistyöryhmien toimesta.

Valtioneuvosto edellyttää, että

ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö suunnittelevat ja toimeenpanevat yhteistyössä METSO:n valtakunnalliset viestintätoimet sekä tukevat alueellista viestintää. Viestintää tehdään useiden eri sidosryhmien kanssa.

metsänomistajille kohdennettuun alueelliseen ja paikalliseen viestintään kiinnitetään erityistä huomiota. Sen valmistelussa ja toteuttamisessa käytetään hyväksi ELY -keskusten, Suomen metsäkeskuksen, metsähoitoyhdistysten, kuntien ja muiden alueellisten ja paikallisten toimijoiden asiantuntemusta.

3.12 Tietopohjan parantaminen

METSO-ohjelman tutkimus- ja selvitystarpeet voidaan karkeasti jakaa kahteen pääryhmään: (1) METSO:n tavoitteiden kannalta välttämättömiä perustietoja tuottava tutkimus sekä (2) METSO:n toimenpiteiden seurantaan, edelleen kehittämiseen ja vaikuttavuuden arviointiin kytkeytyvä tutkimus. Etenkin ohjelman vaikutusten arvioinnissa tarvitaan poikkitieteellisiä ekologisia, taloudellisia ja sosiaalisia teemoja sisältäviä tutkimushankkeita.

Välttämättömiä perustietoja tuottavaa tutkimusta on toteutettu etenkin Puutteellisesti tunnettujen ja uhanalaisten metsälajien (PUTTE) tutkimusohjelmassa. Metsäntutkimuslaitoksen METSO-tutkimushankkeissa on tuotettu seuranta- ja tutkimustietoa METSO-ohjelman ekologisista, taloudellisista ja sosiaalisista vaikutuksista. METSO:n yhteistutkimushankkeissa on keskitytty ohjelman toimenpiteiden seurantaan ja kehittämiseen erityisesti talousmetsien osalta. Valtakunnallisissa luonnonhoitohankkeissa on tuotettu tietoa muun muassa luonnonhoitotoimien ekologisesta vaikuttavuudesta.

Tutkimusohjelmat yhdistettynä seurantahankkeisiin ovat parantaneet merkittävästi edellytyksiä suunnitella ja kohdentaa METSO:n toimenpiteitä. Tietopohjan yleiselle parantamiselle on kuitenkin edelleen tarvetta. Vuoden 2015 alusta perustettava Luonnonvarakeskus jatkaa Metsäntutkimuslaitoksen tutkimus- ja seurantatyötä METSO-ohjelman ekologisista, taloudellisista ja sosiaalisista vaikutuksista.

METSO-ohjelman kustannustehokkaan, ekologisesti vaikuttavan ja sosiaalisesti kestävän toimeenpanon kannalta keskeisiä tulevia tutkimustarpeita ovat:

- PUTTE-ohjelman jatkaminen ja määräysoppaiden laatiminen Suomen tärkeimmistä eliöryhmistä
- Tiedon tason parantaminen uhanalaisesta lajistosta ja luontotyypeistä sekä merkittävien lajistokeskittymien selvittäminen
- Luonnonhoidon ja ennallistamisen menetelmien, ekologisen vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden kehittäminen
- Monimuotoisuuden turvaamisen ohjaukeinojen ja kannustimien kehittäminen, niiden toimivuuden, ekologisen vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden lisääminen
- Monimuotoisuuden turvaamistoimenpiteiden vaikutusten arviointi ja vaikuttavuuden seuranta, esimerkiksi keskeisten metsälajien kannanvaihteluiden tutkimus

- Erilaiset rakenteet ja toimintatavat monimuotoisuuden turvaamisen keinojen soveltamisessa
- Metsien monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden välisten riippuvuussuhteiden selvittäminen ja arvottamisen kehittäminen osana vihreän talouden kokonaisuutta
- Monimuotoisuudeltaan arvokkaiden metsäkohteiden tunnistaminen ja turvaamiskeinot osana valtakunnallista ekologista verkostoa eli niin kutsuttua vihreää infrastruktuuria
- Metsien luontaisia häiriöitä mukailevien hakkuiden ekologiset, taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset

METSO-ohjelmassa tehtävä tutkimus- ja kehittämistyö tukee muissa ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön valmistelemissa toimintaohjelmissa esitettyjen tietotarpeiden saavuttamista. Monimuotoisuuden turvaamisen yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisemiseksi tarvitaan yhteiskunta- ja monitieteellistä tutkimusta sekä tutkimustiedon tehokkaampaa välittämistä päätöksentekijöille. Samalla on parannettava tutkijoiden, viranomaisten ja käytännön toimijoiden sekä metsänomistajien ja muiden tiedon käyttäjien välistä vuoropuhelua.

Valtioneuvosto edellyttää, että

ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö jatkavat METSO:n toteuttamista ja arviointia palvelevaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa.

ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö edistävät saatujen tutkimustulosten hyödyntämistä ja viemistä käytäntöön METSO -ohjelman toteutuksessa ja kehittämisessä.

3.13 Metsien monimuotoisuuden tilan seurannan, tietojärjestelmien ja tilastoinnin kehittäminen

METSO:n toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi edellyttää metsäluonnon monimuotoisuuden seurantaan. Suojelualueilla tehtävien selvitysten lisäksi kaivataan tietoa talousmetsien lajistosta ja luontotyypeistä eri maanomistajaryhmien metsissä. Näillä tiedoilla on painoarvoa monimuotoisuudelle tärkeiden rakennepiirteiden jättämisessä ja määrän lisäämisessä. Lajisto- ja luontotyyppitietoa suojelualueiden ulkopuolelta tarvitaan myös Suomen kansainvälisten raportointivelvoitteiden toteutuksessa, kuten EU:n lintu- ja luontodirektiivin sekä biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen raportoinneissa.

Lähtökohtana monimuotoisuuden tilan seurannalle ja tehtäville selvityksille on, että talousmetsien lajisto- ja luontotyyppi-inventoinnit tapahtuvat aina hyvässä yhteistyössä metsänomistajien kanssa. Kaikkia laji- ja luontotyyppiaineistoja kerättyä niiden käyttöön ja tietoaineistojen hallintaan liittyvät tietosuojakysymykset otetaan tarkoin huomioon. Eri tietokannoissa olevien luontoarvotietojen tulee olla tilan omistajan tai haltijan helposti saatavilla.

Tilastointi

Metsien suojelun luokittelun ja tilastoinnin yhtenäistämistyöryhmä (SUTI) laati perustan metsien suojelupinta-alojen luokitukselle ja tilastoinnille Suomessa. Tilastointijärjestelmän suunnittelu ja tietojen keruu toteutettiin Metsäntutkimuslaitoksessa. Tilastointi kaipaa edelleen kehittämistä. Kuntien virkistys- ja ulkoilumetsät ovat pinta-alaltaan merkittävän nykyisistä suojelutilastosta puuttuva tieto. Myöskään monimuotoisuuden turvaamiseksi rajoitetussa käytössä olevaa metsäpinta-alaa ei tilastoida kattavasti. Metsien suojelupinta-alat tulisi jatkossa julkaista myös kansainvälisesti vertailukelpoisina tietoina. Lisäksi METSO:n tilastoinnista löytyy kehittämistarpeita erityisesti määräaikaisten suojelualueiden, METSO-ohjelman elinympäristöjen sekä talousmetsien luonnonhoidon suhteen.

Tietojärjestelmät

Suojelualueiden ennallistamisen ja luonnonhoidon vaikutusseurantojen ja lajistokartoitusten tietojen tehokas ja laaja-alainen hyödyntäminen edellyttää tietojen saamista käyttökelpoiseen tietokantaan. Metsähallituksen luontopalvelut on METSO -ohjelman osana kehittämässä tietojen hallintaan ympäristöhallinnolle yhteiskäyttöistä LajiGIS-järjestelmää, jonka arvioidaan valmistuvan vuonna 2014. Lajitiedon tehokas käyttö edellyttää voimavaroja myös aiemmin kerättyjen esiintymätietojen tallentamiseen ja tarkistamiseen sekä järjestelmän edelleen kehittämistä muun muassa yhteiskäytön laajentamiseksi sekä julkisen saatavuuden mahdollistamiseksi.

Luonnonsuojeluhallinnon suojelualueita koskevan tiedon hallinnan kehittämishanke (SALTI) valmistuu vuoden 2014 aikana. Tämän jälkeen yksityisinä luonnonsuojelualueina perustettavista, määräaikaaisesti rauhoitetuista sekä valtiolle hankittavista METSO-ohjelman kohteista saadaan METSO:n etenemistä kuvaavaa tilastotietoa suoraan suojelualuetietojärjestelmästä (SATJ). Sitä mukaa kuin Metsähallitus tekee kohteille luontotyyppi-inventoinnin, myös METSO -kohteiden tarkempi elinympäristötieto on käytettävissä suojelualueiden kuviotietojärjestelmän (SAKTI) kautta. Paikka- ja luontotyyppitietoa METSO-kohteista tarvitaan ohjelman etenemisen seurannassa ja vapaaehtoisten suojelukeinojen markkinoinnissa.

Uhanalaisten lajien tiedonsiirron toimintamalli

METSO-ohjelman yhteydessä on laadittu uhanalaisten lajien tiedonsiirron toimintamalli, jonka avulla tieto näiden lajien esiintymisestä saadaan eri maanomistajaryhmien ja metsäsektorin toimijoiden, kuten metsäsuunnittelijoiden ja puunkorjuun toteuttajien käyttöön. Maanomistajan vapaaehtoisuuteen perustuva uhanalaisten lajien esiintymien turvaaminen on merkittävä keino edistää ohjelman tavoitteita. Keskeistä on varmistaa tiedonkulku ympäristö- ja metsäviranomaisten, metsäsektorin käytännön toimijoiden ja maanomistajien välillä. Tämä edellyttää ajantasaisia tietoaineistoja, joustavaa tiedonsiirtoa ja yhteistyötä Suomen metsäkeskuksen ja ELY-keskusten välillä sekä tiedonvälitystä metsänomistajille.

Valtioneuvosto edellyttää, että

Metsähallitus ottaa käyttöön SAKTI- ja LajiGIS-järjestelmät ja kehittää järjestelmiä edelleen tietojen hyödyntämiseksi METSO:n toteutuksessa tietosuojakäytännöt huomioon ottaen.

maa- ja metsätalousministeriö arvioi vuonna 2014 metsien suojelualue- ja METSO -tilastoinnin tarpeet, tunnistaa puutealueet ja yhteistyötarpeet sekä tekee sen pohjalta suunnitelman tilastoinnin kehittämiseksi. Arvioinnissa huomioidaan mm. pysyvät ja määräaikaikaiset suojelualueet, talousmetsien luonnonhoitotoimenpiteet, rajoitetussa käytössä olevat metsät ja kuntien metsät sekä tietojen kansainvälinen vertailukelpoisuus.

ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö varmistavat, että tiedot uhanalaisten lajien esiintymistä ovat ajantasaisia ja turvaavat edellytykset tiedonsaannin jatkuvuudelle ympäristöhallinnon lajitietojärjestelmistä Suomen metsäkeskukselle, kunnille sekä muille metsäsektorin toimijoille ja maanomistajille.

3.14 METSO -ohjelman toimeenpanon seuranta ja arviointi

Ohjelman seuranta ja arviointia tarvitaan ohjelman toimenpiteiden kehittämiseksi ja tarvittaessa resurssien uudelleen suuntaamiseksi. Seurannassa kootaan vuosittain yhteenveto METSO:n toimenpiteiden toteutumisesta. Saatuja kokemuksia ja tutkimustuloksia hyödyntäen laaditaan ohjelman toteutuksesta ja ekologisista, taloudellisista ja sosiaalisista vaikutuksista väliarviot vuosina 2016 ja 2021.

Valtioneuvosto edellyttää, että

ympäristöministeriö asettaa METSO:n seurannan tueksi laajapohjaisen seurantatyöryhmän.

ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö toteuttavat METSO:n vaikutusten väliarvioinnin vuosina 2016 ja 2021.